

BÉRES ZSUZSA

100 ESZTENDŐ ÖRÖKSÉGE

THE HERITAGE OF 100 YEARS. The library of the University of Debrecen celebrated its centenary in 2016. The current selection offers a summary of the most significant ideas in the lectures presented at the memorial session on September 30, 2016. It also offers a survey of the relevant events of the University of Debrecen pertaining to the festive occasion.

Konferenciával, kiállítással, a könyvtár történetét bemutató kiadvánnyal állított emléket az elmúlt 100 évnek, és egyben meg is nyitotta a könyvtártörténet nagykönyvének újabb fejezetét a Debreceni Egyetem centenáriumát ünneplő Egyetemi és Nemzeti Könyvtára.

Az egyetem könyvtárának története csaknem egyidős az intézménnyel: az 1912-ben alapított Debreceni Magyar Királyi Tudományegyetem 1914-ben tartotta első tanévnyitóját három karral, mindössze 354 hallgatóval, megfelelő épületek hiányában elsősorban a Református Kollégiumban és a város különböző területein bérelt helyiségekben.

Az egyetemi könyvtár létrehozásáról 1916-ban született döntés Tisza István miniszterelnöksége alatt, és ugyanebben az évben vette át megbízólevelét az első könyvtárigazgató, de – a diákokhoz, tanárokhoz, tantermekhez hasonlóan – a könyvtár is ideiglenesen kialakított helyen kezdte meg működését 1918-ban a Simonffy utcában. Ez az „átmeneti” állapot csaknem 15 évig, a Főépület elkészültéig tartott.

A kezdeti alig több mint tízezres kötetszám az 1928/29-es tanév végére 40 ezret is meghaladó, a karok igényei szerint kialakított katalogizált gyűjteménnyé gyarapodott. A fejlődés nem állt meg, s később a Korb Flóris tervei alapján megvalósított központi épületben a könyvtár kiemelt helyet kapott. Az akkorra már 100 000 kötetnél is nagyobb gyűjtemény 1932-ben költözött mai, végleges helyére. Ez a szám az ötvenes évek közepére elérte a milliós nagyságrendet, az évi olvasóforgalom az 1948-ban regisztrált 5000 fővel szemben több mint 100 000-re emelkedett.

100 esztendő elteltével mennyit változott, fejlődött az egyetem! A hallgatói létszám szinte megszázaszorozódott, a karok száma 14-re gyarapodott. A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára (DEENK) ma öt campuson, hét telephelyen csaknem 14 ezer négyzetméteren működik, és több mint 100 munkatárs segítségével áll elsősorban a csaknem 40 ezer egyetemi polgár rendelkezésére. A könyvtár regisztrált olvasóinak száma meghaladja a százezret, akik egy év alatt legalább 1 millió könyvet kölcsönöznek. 1000 olvasói férőhelyet lehet egyszerre igénybe venni, ebből 200 számítógéppel felszerelt, amire a technika fejlődésével egyre nagyobb az igény.

A ma már 6 milliós állományban könyvek, egyetemtörténeti dokumentumok, fotók, térképek, plakátok, de még *ex libris*ek is találhatóak. A legértékesebb darabokat – köztük a 15. században készült díszes kiadványokat – a ritkán látogatható, 30 ezer kötetet gondozó Díszmútar őrzi. Kevesen tudják, de még egy eredeti Vizsolyi Biblia is található a gyűjteményben.

„Az egyetemi könyvtáraknak általában, Debrecenben pedig kiváltképpen két cél elérésére kell törekedniük: az egyetemi oktatás eredményes támogatására és a tudományos ismeretek minél szélesebb körben való terjesztésére” – határozta meg az egyetemi könyvtár feladatát még 1924-ben Szabó György, az intézmény akkori igazgatója.

„Ez a feladat nem változott az eltelt évtizedek során, de mára jelentősen átalakult: az Egyetemi és Nemzeti Könyvtár a ma már hagyományosnak számító helyben olvasás és kölcsönzés mellett számos modern szolgáltatást kínál, amik az olvasók számára a világ bármely pontjáról elérhetők. Felsőoktatási, nemzeti gyűjtőkörű és egyben nyilvános könyvtár. A klasszikus feladatok mellett az intézmény tudományos publikációit, hallgatói dolgozatait és oktatási anyagait elektronikus formában gyűjtjük, és működtetjük az egyetemi kutatók munkásságát bemutató profil-adatbázist, az iDEa Tudósteret. Természetesen a hatalmas állományban még található feldolgozatlan anyag, amelynek közvetítése – feltárása és digitálizálása – folyamatos feladatunk.” – fogalmazott a jelenlegi helyzetről Karácsony Gyöngyi főigazgató.

A jubileumi megemlékezés „A Könyvtár napja” elnevezéssel 2016. szeptember 30-án ünnepi üléssel kezdődött az egyetem Főépületének Aulájában.

– „Nem akármilyen 100 év volt ez, hiszen az akkori, négy szobában elhelyezkedő gyűjtemény mára könyvtárbirodalomná nőtt, eljutottunk a 250 méteres hosszúságú könyvszekrényektől a több mint 47 kilométeres polcrendszerig, és a kezdeti 10 ezer kötet helyett ma már 6 milliós állomány áll ingyenesen a látogatók rendelkezésére. Ez a fejlődés tette lehetővé, hogy a Magyar Királyi Tudományegyetem Könyvtára címtől eljutottunk a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára címig.” – idézte fel a kezdetek óta eltelt évtizedek leglátványosabb eredményeit Jávor András. Az oktatási rektorhelyettes köszöntőjében kiemelte: az egyetem és a könyvtár harmonikus együttműködése bizonyítja, hogy egy nagy oktatási intézmény nem létezhet minőségi könyvtár nélkül.

– „Debrecenben nehéz történelmi korban alapították meg a Református Kollégiumot, és 1912-ben ugyancsak rendkívüli időszakban jött létre az egyetem. Az látszik, hogy ebben a 100 évben a könyvtár és az egyetem vezetése jól sáfárkodott a lehetőségekkel, hiszen az annak idején megalapított könyvtár ma Magyarország egyik legnagyobb, egyben nemzeti könyvtára, hihetetlen mennyiségű állománnyal, amelynek gyarapodása tetemes és tekintélyes. Töretlen a fejlődés, és a könyvtár a biztosíték arra, hogy a következő évszázadokban is folytatható az a színvonalú oktatás, amely megerősítheti az intézményt régióvezető szerepében.” – fogalmazott Maruzsa Zoltán, az Oktatási Hivatal elnöke.

– „Ennek a könyvtárnak a szerepe a magyar könyvtári rendszerben páratlan és pótolhatatlan” – jelentette ki Kenyéri Katalin. „Mit jelent ez a könyvtár az egyetemnek?” – tette fel a kérdést az EMMI közigazgatási tanácsadója. „Ezt Önök jobban tudják mint én,

csak felvillantani szeretném, hogy 100 éve az egyetem szellemi központ mivoltát jelentette az egyetemi könyvtár megalapítása, hiszen a középkortól kezdve hogy is lehetett volna elképzelni bármilyen komoly oktatást könyvtár nélkül, ahol az ismeretek, a tudás gyarapítása történik. Az oktatónak, a kutatónak, a tudomány műveléséhez szükséges szakirodalmat a könyvtár biztosítja, és a hallgatóknak a tudás megszerzéséhez is számtalan formát nyújt. Az egyetemnek ugyanakkor közösségi tere, hiszen ha belép az ember ebbe az épületbe, nyilvánvalóan látszik, mennyire a könyvtár köré épült az egyetem. És ez a világ nagy egyetemlein így van. Ennyire fontos tényezője az egyetemi oktatásnak a könyvtár.”

– „Száz év bebizonyította, hogy milyen fontos az az együttműködés, ami egyetem képzőintézménye és az ezt támogató könyvtár együttesében megjelenhet. Ennek az egyetemi könyvtárnak – én úgy gondolom – az elkövetkezendő 100 évben biztos, mint minden intézményünknek változni fog a szerepe. De azok az állandóságok, amik a könyvtárat jellemzik, azok mindenkor meg fognak maradni. Biztos vagyok benne, hogy a digitális világban is az a gyűjtemény, amely a debreceni egyetemi könyvtár szolgáltatásának alapja, papír formájában is rendelkezésre fog állni.” – hangsúlyozta Ramháb Mária, az Informatikai és Könyvtári Szövetség elnöke.

Az ünnepségen Bartha Elek oktatási rektorhelyettes az olvasók, a hallgatók és a kutatók szemszögéből idézte meg könyvtári emlékeit, őszintén bevallva azt is, hogy élt a „megbocsátás hete” lehetőségével, és néhány kötetet most hozott vissza büntetlenül a könyvtárba. Ahogy fogalmazott: a könyvtár működése az oktatás-kutatás szempontjából egyaránt létkérdés az egyetem számára, így elengedhetetlen, hogy az intézmény a jövőben is minél magasabb színvonalon biztosítsa az utánpótlás képzését. – „Debrecenben, ezen az egyetemen, ahol az ország legnagyobb egyetemi könyvtára, az ország második nemzeti könyvtára működik, gondoskodnunk kell a jövő könyvtárosairól is, hiszen működik nálunk ilyen szak és próbáljuk a képzés feltételeit minél jobban, minél magasabb szinten biztosítani. Annál is inkább, mert az egyetem számára a könyvtár nem egy dísz, nem egy kellék, hanem létkérdés, mind a kutatás, mind pedig az egyetemen folyó képzés szempontjából.”

Az ünnepségen Csűry István-emlékérmeket vehetett át Virágos Márta, a DEENK korábbi főigazgatója, Egyetemi és Nemzeti Könyvtárért Emlékéremmel jutalmazták Imre László akadémikust, az egyetem egykori rektorát és Szöllösi János biofizikus egyetemi tanárt. Az Egyetemi és Nemzeti Könyvtár centenáriuma alkalmából emléklapot vehetett át hosszú éveken át kimagasló szakmai és vezetői munkájáért az intézmény több munkatársa: Antal Zoltánné, Barta Sándorné, Berényi Ernőné, Gibárti Csabáné, Gomba Szabolcsné, Korompay Gáborné, Lévay Botondné, Pongor Gyuláné és Varró Tiborné.

– „A gyűjtemény, a várossal, a régióval és az országgal kialakult partnerség, a bővülő nemzetközi kapcsolatok olyan pillérek, amelyeket örököltünk, de amelyekre alapozva a jövőben is tudunk kimagasló szolgáltatást nyújtani a hallgatók, az oktatók és a hozzánk érkező kutatók számára.” – mondta Karácsony Gyöngyi. A főigazgató a közeli-távoli jövő feladatai közül kiemelte a gyűjtemény határainak tágítását, az innovációt, a szolgáltatás

hatékonyságának növelését, a kutatómunka még erőteljesebb támogatását, valamint az archiválás és digitalizálás fontosságát.

– *„Én a varázsgömbben úgy látom, hogy a könyvtár olyan hely lesz a jövőben, ahol fizikai és virtuális értelemben inspiráló környezetre talál mindenki. Az elmélyült egyéni tanulás, kutatás, a csoportos feladatmegoldás és a hatékony rekreáció, kikapcsolódás terén is. Ott kell lennünk, ott leszünk mindenhol, ahol oktatásról, kutatásról, kulturális alapellátásról, nemzeti értékekről, munkaerő-piaci kompetenciafejlesztésről van szó, ehhez mi készen állunk: az innovációra, a felhasználók igényeinek beépítésére és arra, hogy egy új könyvtárfogalmat építsünk.*” – körvonalazta a terveket Karácsony Gyöngyi.

– *„Egy egyetem életében nem lehet figyelmen kívül hagyni a könyvtárat, ahol az aktuális feladatok megoldása mellett a jövő fejlesztése is kiemelkedő cél. Ennek gazdasági hátterét megerősíteni nemcsak intézményi, hanem nemzeti feladat is.”* – hangsúlyozta Bács Zoltán kancellár.

Az ünnepi program zárásaként „100 év tükrében” címmel a könyvtár történetét ismertető kiadványt mutattak be a Nagyolvasóban, ahol Virágos Márta, a DEENK korábbi főigazgatója, a kötet szerkesztője tartott előadást.

– *„Az egyetem könyvtára mindig nyitott volt abban, hogy a múltra építkezve a jövőnek teremtsen dolgokat. Az első száz év bebizonyította, hogy ez az intézmény felkészült arra, hogy a változásokat követve megfeleljen az igényeknek, kihívásoknak, akár újabb 100 esztendő elteltével is.”* – jelentette ki kiállítás-megnyitójában Csernoch László tudományos rektorhelyettes.